

Contactblad van de
Heemkundevereniging
BRUNSSUM.

Jaargang 3, nummer 7, juni 2009

Uitgave van de Heemkundevereniging Brunssum

Bezoekadres:

Schoolstraat 4, Brunssum.

Elke maandagavond van 20⁰⁰ t/m 22⁰⁰ uur.

Contactadres:

Secretariaat Heemkundevereniging Brunssum,

p/a Schubertstraat 6, 6444 BB Brunssum,

Tel.: 045-5259107.

E-mail: secretaris@heemkundebrunssum.nl.

Website: www.heemkundebrunssum.nl

Inhoudsopgave	blz.
Nieuws van de Heemkundevereniging Brunssum.	4
Van het bestuur.	6
Smeets Bakkes.	7
Wegkruisen.	9
35 jaar geleden.....	11
Dialect.	12
Architect Louis Willems.	19
Activiteiten.	25

Redactie: Jan Halmans en Marcel Senden.

Redactieadres:

M. Senden

Heufstraat 14, 6441 TX Brunssum.

Tel: 045-5252784

E-mail: marcelsenden@cs.com

De omslag en de tekeningen zijn gemaakt door Jan Halmans.

**10 JAAR
HEEMKUNDEVERENIGING BRUNSSUM**

**EXPOSITIE MET
TIENTALLEN
OUDE FOTO'S VAN BRUNSSUM**

**ZONDAG 7 JUNI 2009
van 13.00 tot 17.00 uur**

TOEGANG GRATIS

**GEBOUW SCOUTING ST. FRANCISCUS
Voorheen
FATIMA KLEUTERSCHOOL
DORPSTRAAT 18^d BRUNSSUM**

Voortzetting dialectvoordrachten

Zoals u in de vorige uitgave van de Heemkunde Bron hebt kunnen lezen, is er in de loop van het voorjaar een reeks van dialectvoordrachtmiddagen gehouden.

We hebben u reeds bericht over de voordrachtmiddag in d'r Brikke Oave.

Op 26 maart verzamelde de voordrachtskunstenaars van de Veersjprunk en ons cluppie zich in het oude KAJ-gebouw aan de Sterrenstraat in Treebeek.

We troffen hier een wat kleinere groep aan dan in het centrum van Brunssum maar niet minder enthousiast!

Alhoewel de start wat schoorvoetend was, kregen de voordrachtskunstenaars toch snel de handen van het publiek op elkaar.

Een voorzichtige start was eigenlijk wel te voorzien geweest immers, vanuit de historie is Treebeek een nogal erg Nederlands sprekende wijk.

Veel mensen uit Friesland, Groningen en Drenthe, die indertijd in d mijnen kwamen werken vonden hun woonplek in Treebeek.

Enfin, zoals gezegd, na een schoorvoetend begin was het een succesvolle bijeenkomst.

V.l.n.r.; Wiel Roeselers, Lei Dohmen, Sophie Fokkema-Schlenter en Jan Halmans.

Op 6 april was de voordrachtmiddag in Brunssum-noord gepland.

Wegens verbouwwerkzaamheden werd voor deze activiteit uitgeweken naar d'r Brikke Oave.

Deze laatste bijeenkomst was voor een erg klein publiek.

De omvang van de groep Brunssum-Noord is niet zo groot en een aantal mensen had zich niet voor de middag aangemeld.

Daardoor konden slechts 12 mensen ons begroeten, de stemming was er echter niet minder om.

Alles bij elkaar kunnen we constateren dat de dialectgroep, samen met de collega's van de "Veersjprunk" een succesvol tournee hebben gemaakt.

Sinds oktober 2008 zijn we een 4-tal keren paraat geweest om een voordrachtsmiddag gestalte te geven.

Wij hebben kunnen zien dat het dialect in de belangstelling staat.

Dat schrijvers blij zijn dat ze hun pennenvruchten aan het publiek kunnen presenteren en dat de "ontvangers" blij zijn met een aardige middag.

Een wisselwerking die aan twee kanten hout snijdt en tevens hebben we telkens weer de naam van de vereniging kunnen uitdragen.

V.l.n.r.; Wiel Roeselers, Lei Dohmen en Sophie Fokkema-Schlenter.

Zoals bekend bieden successen uit het verleden geen garantie voor de toekomst, maar het loont de moeite om na te denken over onze inzet in het najaar 2009 en het voorjaar 2010.

Lej Dohmen van de "Veersjprunk" heeft contacten met het damesgilde van Onderbanken en wil trachten op deze wijze een groter publiek te bereiken.

In het Brunssumse loopt er nog steeds een lijntje richting Zonnebloem om nog eens iets voor elkaar te betekenen.

Wellicht tot uit beide contacten wat moois groeit voor de periode 2009/2010.

Door: Wiel Roeselers

Oproep laptop.

De Heemkundeverenging Brunssum heeft een fotoarchief met een grote verzameling (oude) foto's en prentbriefkaarten van Brunssum en omstreken. Het grootste gedeelte van deze verzameling is digitaal en daarom alleen met een computer te bekijken. De heemkundevereniging Brunssum heeft echter geen computer. Wij zijn dan ook op zoek naar een (oudere) laptop waarmee wij onze foto's aan iedereen kunnen laten zien. Een laptop met een dvd-/cd-drive en Windows XP zou ideaal zijn. Wij willen graag een laptop, omdat wij dan ons fotoarchief mee kunnen nemen naar presentaties en evenementen zoals Open Monumentendag.

Van het bestuur.

Herinnering betaling contributie 2009.

Wij vragen u beleefd om de contributie over het jaar 2009 over te maken op postrekening 8730430 t.n.v. 'Heemkundevereniging Bron van Brunsham'. Ter vermijding van extra werk en kosten, dient de oproep in deze Heemkunde Bron te worden opgevat als een schrijven in de zin van artikel 15, lid a van het Huishoudelijk Reglement.

Voor leden is de contributie €16,-, voor gezinsleden €5,-.

Smeets Bakkes

Rond 1900 heeft Jakob (Kuëb) Smeets een winkelhuis met bakkerij gebouwd in de vroegere Dorpstraat.

Achter de winkel was de keuken en naast de keuken was de bakkerij.

Achter de bakkerij was het "sjtöakes" de oven plus het laadhok waar de broden en vlaaien werden opgeslagen voor transport met paard en wagen. De fam. Smeets waren zeer harde werkers om al hun producten van goeie kwaliteit op de markt te brengen. (huis aan huis) Nu hadden ze nog een bezigheid en dat was drank aan te bieden in de grote keuken aan lokale mensen die graag een "dröpke" dronken en dan wat goedkoper als in het dorp.

Dat was een goede bijverdienste en het zaakje liep goed. Achter het "Sjmeets bakkes" waren de paadjes, die naar de Oeloven en ook met de Gracht en Bies verbinding hadden.

Door die paadjes, sommige wel een meter diep uitgesleten en dikke heggen aan beide kanten, kwamen dus de klanten, om bij Smeets "achter 't Bakkes" te komen.

Daar vandaan komt het Brunssum's gezegde "Deë is óch nog neet achter Sjmeets Bakkes"

Als het dan tijd was om weer naar huis te gaan, ook weer door die paadjes, heeft menig een daar een val gemaakt in de "broame en niëtele" en soms een hele nacht daar gelegen, stom dronken.

Nu was dat "sjudde" tegen de wet en de kasteleins in Brunssum maakte daar bezwaren over, want het pakte klanten weg van hun zaak, natuurlijk.

Nu was er maar één politie man onder in Brunssum en die moest daar een stokje voor gaan steken en dat was in die tijd, de heer Bex. Ook wel genoemd "Bex - Boa" (uitgesproken als kroa van kraai). Boa was het oude woord voor agent in Brunssum.

Dus om bepaalde tijd rond 10-11 uur kwam der Boa aan de winkeldeur van Smeets kloppen en dan ging vrouw Smeets open doen met veel lawaai.

Iedereen die in de keuken zat "aan der sijnaps" pakte het glaasje, (Kuëb verstopte de flessen) en rende door de bakkerij en door het laadhok naar de "getskes" in en Bex werd in huis gehaald waar niemand meer was te zien.

Dat heeft een tijd lang zo gegaan totdat de heer Bex wel in de gaten kreeg dat hij eens aan de achterdeur moest komen kijken.

Toen op een avond hij aan de gesloten achterdeur niet naar binnen kwam en daar een hoop lawaai maakte hebben ze hem daar binnen gelaten, maar de klanten waren toen door de winkeldeur ontsnapt.

Maar die Kuëb Smeets ging dat spel vervelen en hij had afgesproken met de mensen om een avond niet te komen, want "ich zit een val vuur der Boa"

De volgende dag had hij de achter deur op een klein kiertje gezet en bleef met een dikke knuppel, alles in het donker, in dat laadhok staan wachten.

Op een gegeven moment hoorde hij iemand komen aansluipen en die opende de achterdeur en op dat moment vielen er rake klappen. "der boa" viel op zijn gat en "Kuëb" sloeg er maar lustig op los en dat allemaal in het stikgedonker.

Bex die schreeuwde als een varken " Kuëb sjei oet, ich bin 't, der Boa, sjei oet Kuëb ich bin Bex". wel 5-6 keer.

"Och Jusses Bex zeet gier dat" zij hij na hem flink wat slagen op zijn poekel getrakteerd te hebben "weë zouw noe dinke dat geer dat zeet, ich dag dat het de sjelme woare" zag deë leëge Kueb Smeets.

Bex is volgens de verhalen nooit meer met zijn neus komen kijken en het "sjudde" is nog doorgedaan tot in de jaren 50.

Dit gebeuren heeft zich afgespeeld in de 20-30^e jaren.

Door: Thei Janssen † (met dank aan Joep Pisters).

Foto: Winkelhuis (met bakkerij) van familie Smeets. De foto is dertig jaar geleden gemaakt op de locatie Pastoor Hagenstraat 20. Het pand is inmiddels verbouwd tot woonhuis. (Foto van fam. Hendrickx-Post, toegevoegd door M. Senden).

Wegkruisen

Door: Frans Cals. Foto's: Marcel Senden en Frans Cals.

Restauratie wegkruisen

De eerste 3 wegkruisen van de gemeente Brunssum, Dorpstraat / Raadhuisstraat, Merkelbeekerstraat / Haefland en Kerkeveldstraat / Julianastraat zijn opgeknapt. Dit houdt in dat de kruisen gestraald en geverfd zijn. Verder zijn de ornamenten en de uiteinden van het kruis geschilderd in de andere kleur. Is het corpus goudbrons geschilderd dan zijn de uiteinden van het kruis zilverbrons van kleur en als het corpus zilverbrons is, dan zijn de uiteinden van het kruis goudbrons geverfd.

*Wegkruis Dorpstraat /
Raadhuisstraat*

De verf à €25,00 voor het kruis Kerkeveldstraat /
Julianastraat is gesponsord door:

 PLAN UW KANTOOR.NU
VAN WERKPLEK TOT WEBPLEK
Kerkstraat 326, Brunssum.

Wegkruis Kerkeveldstraat / Julianastraat.

Versieren van kruisen

Het versieren van het kruis is een uiting van de devote omgang met het kruis. Rond bepaalde feestdagen, met name rond Palmzondag en in de Goede Week, wordt het kruis bijzonder versierd als uiting van dankbaarheid en eerbetoon aan God. Om het corpus of de armen van de Gekruisigde wordt een krans van gevlochten bloemen of takken aangebracht.

In de gemeente Brunssum is zo'n krans te bewonderen aan het wegkruis hoek Raadhuistraat - Dorpstraat. Deze krans is gemaakt door mevrouw Quadvlieg. De dames Quadvlieg en Derks gaan Frans en Annie Cals en Ed en Lenie van Gelder leren hoe deze kransen gemaakt worden. Het is de bedoeling dat dan in de toekomst om meerdere wegkruisen in Brunssum rond Palmzondag en in de Goede Week een krans komt te hangen. Verder is het de bedoeling, om ten tijde van het 10-jarig bestaan van de Heemkundevereniging Brunssum, een aantal kruisen met een met een krans te sieren.

Wegkruis Dorpstraat / Raadhuisstraat met krans.

35 jaar geleden.....

Door: Ed. van Gelder.

Op 29 mei 1974 ging Brunssum ter stembus voor een nieuwe gemeenteraad. In totaal 108 personen waren bereid gevonden hun naam aan een lijst te verbinden. Het merendeel daarvan diende echter als “lijstversiering”. Want de uitslag van de verkiezing was er één van de “mannelijkes”. Dat wordt het beste duidelijk gemaakt met wat de Communistische Partij Nederland aan stemmen binnenhaalde. Hun partijleider, Chris Horselenberg, kreeg 786 stemmen. De overige 9 kandidaten vergaarden in totaal niet meer dan 76 stemmen! Met zijn fors aantal voorkeurstemmen kon Chris zich in het rijtje van meest populaire Brunssummers op plaats vier nestelen.

Plaats nummer drie op de populariteitslijst was weggelegd voor George van Riet van het CDA, hij wist 862 stemmers achter zich te krijgen. Harry Borger, lijststaanvoerder van zijn eigen partij, haalde in zijn eentje 951 stemmen op. Maar dat Brunssum al lang geen katholiek bolwerk meer was bewees Jochem van der Zee.

Met 1237 stemmen mocht de PvdA-man uit het Schuttersveld zich de meest populaire Brunssummer noemen. Dank zij hem konden in zijn kielzog Sjaak Schreurs (86 stemmen) en Marjon van Bree-Mater (32 stemmen) het pluche van een raadszetel gaan bezetten. Geheel nieuw voor Brunssum was het binnendringen in de raad van de VVD. Hun lijststaanvoerder, Jan Verhagen, gaf in zijn nabeschouwing op de verkiezing aan dat “toch wel is gebleken dat er niet alleen op personen is gestemd en dat komt de politieke duidelijkheid ten goede”. Voor het CDA-lid E. Cinege verliep de verkiezing wel heel erg sneu. Hij scoorde twee stemmen. Dat is beter dan niets zal hij gedacht hebben. Volgend jaar juni mogen we weer stemmen. Inmiddels lopen de “mannelijkes” zich alweer warm.

J. v. d. Zee

Dialect

De Leefde

Zie woar d'r inins
Gans inins!
En ze is de welt
D'r daag deë de nach verveld

D'r dusj en de sjteul
Ut broeëd en ut geveul
Ze pasde i mieng erm
Opins weëd ut gans werm

Ich hoad va dich
Sjtamel ich zach
Dat is de leefde
En ut kunt gans onverwachs

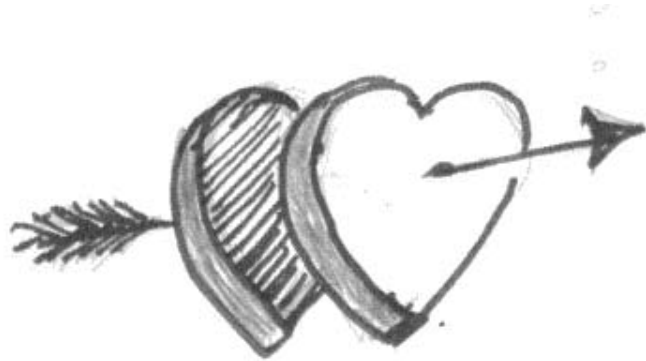
Doe kins heur neet zeuke
Neet vroage, neet winke
En ut ooch neet bedinke

Ze is d'r inins
Get wat ze neet zelf bedinke kins!

Jan Halmans

Der vuurman

Zoeë wie me vreuger vertilde goof 't ene vuurman.
Wens-te dem zoogs, dat moos-te dich voert make.
Dat woar ene groeëte vuurbal, deë koam zoeë vlot oppe luuj aa dat ze zich neet mieë oet de veut koste make.
En went deë vuurbal bie dich woar dan sjanapde deë dich mit 'n brennende handj en trok dich der bal in.
Zoeë mot 't ooch ene kieër in oud Broenssem gebuërd zin oppe Durpsjtroat of oppe Grach.
Ene miensj deë nog get lang i gen hoes gesjrafeld hau, wol nog effe aan de frissje loef vuur ieër heë noa gebid wol goa.
't Woar wintjer dus heë hat zich de gabberdien aa gedoa deë ummer aan inne nagel aan de duërsjtiel hong, zich der kraag op gezat en de luch gepak, doe is heë 't good op gegange.
't Woar ríchzig koud, heë zoog ziene oam ies weëre.
En wie heë zoeë get rondj trampeld zuut heë inins 'n roeëd leech achter 't pannesjop.
Ieësj wilt heë der nog op aa goa omdat heë mint dat 't brent.
Mer dan zuut heë opins dat dat leech beweëgt!

Heë sjrik zich onnuëzel, drieët zich om en mak zich oet de veut.
 Wie heë oppe kuëkeduër aa rent kiek heë nog ´ns om en zuut ´t vuur op heuëm aa komme.
 Heë veëgt de kuëke in en sjmiet drek de duër achter zich toe; dan huërt heë ene
 versjrikkelijke sjlaag op gen duër, mer heë darf neet te goan kieke.
 Sangerdaags zuut heë dat der zjwarte brandsjtrieëpe oppe duër sjtoan wie der aafdruk van
 ´n brennende handj.
 Heë heët alle naobers ze loate zieën.
 Der zint luuj die zigke dat heë zichzilver angs heët gemak en in der paniek mit de luch
 langs de duër heët gesjtrieëke.

Wiel Roeselers

Mieng Jeug

Doa woa mieng ouwesjhoes nog sjteet
 Deelde ich mit broar, leef en leed
 Hont der pap en de mam, daag en nach
 Os mit de nuëdige zurg groeët gebrach
 Eëpel en alle greunte houwe vier in d'r gaat
 En sjpilde in d'r hof, of ´t druug woar of naat
 Huvelle, mit de tol sjpiele en belke trekke
 Wat woare die luuj um te verekke
 Bei der Neut op de trepkes zitte
 Achter der Zeele van Schaik, sente sjtikke
 Bei d'r Kessels Roos ruuke aan ´t broeëd
 En op d'r Sittarderweg bleef ´t jungske Verwer doeëd
 En gong mit ing reep en heutje uëver gen sjtroate
 Of d'r winkvoeëgel oplate
 En oet d'r zomp waterhónder en negerpie..... verkope
 Sjlegter Gorisse houw ee verke gesjlag
 De wiesvrouw "Unger"houw ee kink gebrag
 En vier holde bei Collaris de waar
 En klein Niekske rökde in ´t portaal ing dieke sigaar
 Vuur ée kwartje ing tuut friete bei d'r Hermans Huub kope
 En dan mit de jonge noa d'r zankberg lope

Jan Halmans

'n Zoeëmesj Terras

In de zoeëmer zitte v'r geer op 'n terras,
Dan veule vier os ganz in ozze sas!
Jieëdere heët dan ooch goeij zin,
En vrieëgt d'r kastelein "Sjud nog ins in!"
En omdat de daag in de zoeëmer langer lieke,
Kinne v'r os alles ins good bekieke!
Want al die meëdjjes zunt dan luchtig gekleid,
En v'r bekieke os dan geheid,
Wie al die meëdjjes vuërbie flanere,
Joa good gehumeurd vuërbie paradere!
Links en rechts wille v'r ooch nog waal ins sjanse,
En dat gieëf os vanzelf allerhande kanse!
Joa die zoeëmesj zunt os op ' lief gesjrieëve,
En dat maag van os nog lang zoeë blieve!

Ron Logister

Dreume

Dreume hubbe vier allemoal,
En al die dreume hubbe hun ege verhoal.
Zoeë zunt d'r dreume woeë bie-ste badend in 't zjweet,
Wakker wieërs en hoaps dat 't gedreumde neet besjteet.
Of dreume die dich van huuj op murge,
Noch ins mit de naas duje op al dien zurge.
Vergeët dat soort dreume mér flot,
Angesj vil-ste noch 'ns flink op de vot!
Klamp dich vas aan de dreume die aageëve,
Wat-ste noch zou wille berieke in 't leëve!
Want dat zunt de dreume die aan dien leëve kluur zulle geëve,
En zoeë wie jiederee wit: hoe hoap is, is ooch noch leëve!
Juus deë hoap zal os richting geëve,
Vier motte alleen zurge dat vier neet goan zjweëve.
Blief mit twie veut op de grondj sjtoan,
En boew op basis van die sjoen dreume aan dien besjtoan!
Dan kin-ste dichzelf recht in de oge kieke,
En zunt d'r luuj die op dich zou wille lieke!

Ron Logister

D'r appelboom

Deë ouwe appelboom bei ós in d'r gaad
vol öas en króm geboage
'n ieëwigheid al sjteet heë doa
't leefst zou heë ós wille vroage
wie lang mót ich nog blieve sjtoa?

Durch weer en wink is heë getekend
in al die lange joare
Bei reëge wink en óch bei sjtorm
durch sjnei en ies soms half bevrore
mar heë hool poal en jieëker joar opnui
sjtóng heë in sjtille prach
in 't vreugjoar wer in volle blui

Heë loot de miensje ummer wer geneete
van zieng blui, zieng volle kroeën
van de zachte klure van de lente
zoeë onbesjriefelek zach en sjoeën
en noa al die lange joare
dinkt heë döks trük aan die momente
en wil dan toch wer blieve sjtoa

Thei Janssen†

De „renbaan“ van Heële

't Woar i veer en vieftig
Dizze oavend woar 't sjoeën weer
Vier vrung leëpe de Srool op en neer
De meëdjies leëpe i de teëge-gesjtelde richting
't Droepneëske, 't roeëd, 't Hollesj kink,
Vier koam os zoeë ummer teëge
En woare allenuj verleëge
De „renbaan“ uëver der maat
De Oranje-Nassausjtroat en langs de stasie
En vier dósjte de meëdjies neet vroage
Mit os mit noa der film te goa
En um hoaf nuëge woare de sjtroate verloate
En ich han mieng vrouw d'r aa uëver geoate

Jan Halmans

Zoeëmervreij

De zoeëmerzon sjient zien sjtroale
Uëver buusj en beënj en landj
Wermt de welt wie ´n wulle dikke
Vier ligke geborge in heur handj

In good en geël gevange
Sjteet ´t koare van wiets te winke
En langs dat geël wie ´n guirlande
Zuust-e koareblome blinke

Langs ´t sjeet sjteet wie ´ne soldoat
Sjtaats en sjtols der noeëteboom
Mit zien harkerige hote erm
Te reke noa witte wolke van room

Es of heë ze wilt weëre
Weg van ´t pallet mit zoeëmerkluëre
Krek es of heë zigke wilt
“Ich loat mien vreij neet versjtuëre”

Wiel Roeselers

’t Leëve al kwiet

Went dich ´t leëve,
Doeër de henj riezelt,
Wie los zandj.
De gedanke benieëveld,
Dien welt ongekint kleen.
En dien heem is geen heem,
Vreëm henj die dich helpe
Dan sjtees te in de sjeem

In een groeëte waas
In sjieëmer en sjeem
Gevange in vreuger
Doe bis nurge heem
Ummer te gast
Has geen besef van tied
Dan bist-e nog waal hie
Mer dien leëve al kwiet

Wiel Roeselers

Sjteëk d'r kop neet in 't zandj

Sjteëk d'r kop neet in 't zandj,
Went 't dich ins teëge zit!
Prebeer 't, zit dien zurge aan de kantj,
Dan kin-ste langer mit!
't Is gemakkelijker gezag es gedoan,
Mér toch mos-te d'r boave sjtoan!
Dien leëve geet tensjlotte wieër,
En 't wacht gene ene kieër!
Totdat 't bie dich weer allemoal lupt,
En zoeë kum-ste dan van de reëge in de drup!

't Is neet mekkelijk, mér alleen dan zal 't dich lukke,
Ooch de positieve zaken oet d'r boom van 't leëve te plukke!
En moch 't dich zoeë af en toe toch neet lukke, houd dan toch mood,
Want zoeë wie me zeët: vreug of laat kumt toch alles weer good!

Ron Logister

t Weerberich...

't Is al dagelang nieks angesj es reëgen
dan lups'te rond mit 'n lank gezich
doe wils wer 'ns geer noa dieng geeëdje goan
en loesters noa 't weerberich

En óch 't s'oavands kieks'te noa de berichte
zou 't möрге mesjien beëter zien?
Zal 't weer mesjien verendere
En kumt d'r wer ins zonnesjien?

D'r weerman moelt óch oet zienge nak.
Deë wit d'r gaarnieks van.
't Is mieëstal urges angesj reëge,
mar doa kriege vier "een staartje van"

Ne...dan d'r Belsje weersvuursjpeller,
Deë wit 't nog 't best van al.
Deë zeeët dat 't teëge de oavend,
waal duuster weëde zal...

Thei Janssen†

Zónnesjtroale...

't Fien likt achter in de zón,
en verbrent bekans zieng betskes,
't reupt " bring mich 'ns miene zónnebril,
deë likt óp de meterkeskes.

Jieëker sjtröalke dat van boave kumt,
prebeerd 't óp te vange,
doa hat 't gans de winter durch,
noa lope te verlange.

't Hat vöal las van reumatiek,
en pieng in alle knoake,
doarum dus likt in de zón,
wen die is durchgebroake.

Mar in ós lendje sjient de zón,
mar eëve en gans wieëinig,
en dat is vuur 't Fien neet good,
dat mekt 'm sjachereinig.

Doavuur genit 't noe intens
van alle zónnesjtroale,
want zónnig weer hant v'r nit düks,
dat mós'te dich i Sjpanje hoale.

't Verbrend nog lever ziene ruk,
es dat 't vleesj is aagebrand,
dus hoap ich dat de zón vöal sjient,
bei ós in 't binneland.

Thei Janssen†

Architect Louis Willems

Door: Marcel Senden.

In de periode tussen 1932 en 1971 ontwierp architect Louis Willems een groot aantal gebouwen in Brunssum. Een aantal van zijn ontwerpen hebben landelijke bekendheid gekregen. Dit op zich zelf, is al een reden om op deze wijze aandacht te schenken aan de persoon Louis Willems en zijn oeuvre. Niet minder aandacht verdient zijn echtgenote Malvine Somers, die in Brunssum een aantal textielzaken opzette en leidde. Om deze familie Willems te onderscheiden van de andere “Willemsen” in Brunssum, werd zij door de Brunssumers steevast Willems-Somers genoemd.

De familie Willems-Somers

Louis (Jan Louis Mathis) Willems, is op 12 juli 1902 in Horst geboren. Hij stamde uit een gezin (Willems - Verjans) met zes kinderen. Zijn vader was commandant bij de marechaussee. In zijn jeugd jaren verhuisde Louis Willems met zijn ouders mee naar Sittard. In Sittard bezocht Louis Willems de tekenschool. Na deze opleiding ging hij in Hasselt in de leer bij een architect. Hier in Hasselt leerde hij zijn toekomstige echtgenote Malvine Somers kennen.

Malvine (Malvine Florentine Leopoldine) Somers is op 23 augustus 1904 in Hasselt (B) geboren. Zij kwam uit een gezin (Somers – Sarlée) met acht dochters. Haar ouders hadden in Hasselt een confectiezaak.

Na hun huwelijk verhuisde het echtpaar Willems-Somers achtereenvolgens naar Tilburg en Eindhoven om zich in het begin van de jaren dertig in Brunssum te vestigen.

Uit het huwelijk van het echtpaar Willems-Somers zijn vijf dochters; Jacqueline, Mieke, Tilly, Claire, en Connie geboren.

Louis Willems is 16 november 1978 in Brunssum overleden, zijn echtgenote Malvine Somers overleed ruim vier jaar later op 6 januari 1983 in het ziekenhuis van Sittard.

Textielhandel

Mevrouw Willems-Somers kwam uit een zakengeslacht in Hasselt. Haar ouders hadden in Hasselt een confectiezaak. Haar zakeninstinct leidde ertoe, dat het gezin Willems in 1932/1933 vanuit Brabant (Eindhoven) naar het door de mijnindustrie florerende Brunssum verhuisde, om daar een textielzaak te openen. In eerste instantie huurde zij een pand in de Kerkstraat 48 (momenteel HEMA) van de familie Vromen. Het gezin woonde boven de zaak. In 1952 werd het pand in de Kerkstraat verlaten om hun intrek te nemen in het door dhr. Willems ontworpen winkel-woonpand in de Rumpenerstraat 2^b (naast apotheek Schoonbrood).

Niet veel later werd door mevr. Somers een filiaal geopend in de Kerkstraat nr. 230 (momenteel Wibra). De zaken liepen goed. Mevrouw Willems-Somers leidde de zaken.

Alle vijf de dochters hielpen mee in de zaak. Dochter Tilly deed b.v. de boekhouding. Daarnaast waren er nog twee à drie verkoopsters. Men verkocht eigenlijk alle vormen van textiel, met uitzondering van herenconfectie. Er werd o.a. dames- en herenondergoed, huishoudtextiel, beddengoed, nachtkleding, gordijnen enz.. De winkel in de Rumpenerstraat is in 1971 gesloten en de winkel in de Kerkstraat in 1976.

Foto: Kerkstraat in Brunssum. Het tweede pand van rechts is het zakenpand – woonhuis – architectenkantoor van de familie Willems-Somers. Het zesde pand van rechts (nu Wibra) werd het filiaal van de textielhandel Willems-Somers. (Prentbriefkaart uit privé-verzameling).

Architectenkantoor

Na zijn opleiding aan de tekenschool in Sittard is Louis Willems in Hasselt (B) verder opgeleid als architect. Daarna heeft hij achtereenvolgens bij architecten in Tilburg en Eindhoven gewerkt. In het begin van de jaren dertig is hij, na zijn komst naar Brunssum, voor zich zelf begonnen. In Brunssum opende hij een architectenkantoor boven de textielzaak van zijn vrouw in de Kerkstraat nr. 48 (momenteel locatie HEMA). In 1952 verhuisde zijn architectenkantoor naar het door hem ontworpen pand aan de Rumpenerstraat nr. 2^b. Daar had hij boven de textielzaak een tekenkamer met twee tekentafels.

In de periode van 1932 tot en met 1971 heeft architect Louis Willems in Brunssum en omgeving tientallen huizen ontworpen. Hij heeft hoofdzakelijk woonhuizen voor particulieren ontworpen. Een van de uitzonderingen hierop is het in 1934 voor de R.K. vereniging “Het Groene Kruis” ontworpen consultatiebureau, Kloosterstraat 17, Brunssum (momenteel het kantoor van Daemen Advocaten).

In 1971 is Louis Willems gestopt met zijn architectenkantoor.

Willems-Somers

Foto: Rumpenerstraat in Brunssum. Het tweede pand van rechts (Rumpenerstraat 2^b) is het zakenpand – woonhuis – architectenkantoor van de familie Willems-Somers. (Prentbriefkaart uit privé-verzameling).

Het kantoor van ‘Daemen Advocaten’ v/h consultatiebureau van R.K. vereniging “Het Groene Kruis”, Kloosterstraat 17 Brunssum.

Bepaalde gedeelten in de onderstaande tekst zijn met toestemming van “Daemen Advocaten” integraal overgenomen van hun website.

Het wellicht opvallendste ontwerp van architect Louis Willems is het kantoor van ‘Daemen Advocaten’, gelegen in de Kloosterstraat nr. 17 te Brunssum. Het gebouw dankt deze opvallendheid aan zowel de ligging als aan het bijzondere ontwerp. Door haar vrije ligging hoog boven de Oude Markt, komt haar nu nog steeds moderne uitstraling volledig tot haar recht. Het gebouw is in 1934 door architect Willems ontworpen in opdracht van R.K. vereniging “Het Groene Kruis”. Het gebouw had de functie van consultatiebureau. Het pand bestaat uit een voorhuis en een achterhuis. Het achterhuis bestond uit een wachtkamer en een kindergarage van een laag. In 1947 ontwierp Willems boven de kindergarage een nieuwe wachtkamer en het achterste trappenhuis om de nieuwgebouwde bovenlaag te bereiken. Het pand is nadien diverse malen verbouwd of aangebouwd. In 1981 een opbouw in baksteen en golfplaat op het monumentale voorhuis is geplaatst.

In 1996 is het gebouw geheel door ‘Daemen Advocaten’ gerenoveerd en als kantoorgebouw in gebruik genomen. In 2004/2005 is de gevel geheel gerestaureerd en de

golfplatenoptopping van de opbouw vervangen door glas met emailen achterwand om op die manier het monumentale hoofdgebouw beter tot haar recht te laten komen.

Het gebouw is ontworpen / gebouwd in de stijl van de “Nieuwe zakelijkheid”. De kenmerken van de stijl zijn o.a. stalen kozijnen en gestuukte wanden zonder ornament die de afwezigheid van bouwmassa suggereren. Een pure bouwvorm voortkomend uit functionele eisen met strakke en geometrische vormen, welke stijl ook werd toegepast door de bekende architecten Rietveld en Peuts.

De poortoverkapping heeft een karakteristieke vorm gekregen in een halfronde beëindiging van de uitsnijding; een motief dat herhaald wordt in de ommuring van het dakterras, de opvallend zijnde afrondingen van portalen en voordeur en de geprofileerde zonweringkoven.

De riante situering van het gebouw wordt benadrukt door de hoekoplossing van het glazen trappenhuis dat wordt bekroond met een betonnen plaat met overstek.

De vlaggenmast is bij deze bouwstijl een onmisbaar attribuut.

Foto: Kloosterstraat 17, Brunssum. Advocatenkantoor van Daemen Advocaten. Voorheen het Consultatiebureau van R.K. vereniging “Het Groene Kruis”. (Foto: Daemen Advocaten).

Het gebouw van het Advocatenkantoor 'Daemen Advocaten' is een gemeentelijk, provinciaal en sinds mei 2000 een rijksmonument.

In het besluit van de Staatssecretaris van onderwijs, cultuur en wetenschappen van 25 mei 2000, waarbij het gebouw als beschermd rijksmonument werd aangewezen, luidde de motivatie als volgt:

Het gebouw is van cultuurhistorische waarde en van algemeen nationaal belang als bijzondere uitdrukking van een sociaal-maatschappelijke ontwikkeling, en als bijzondere uitdrukking van een daarmee samenhangende typologische bouwkundige ontwikkeling.

Het pand beschikt over architectuurhistorische waarden vanwege de - in relatie tot het bouwjaar - voor Limburg innovatieve toepassing van de functionalistische bouwtrant, is van bijzonder belang voor het oeuvre van architect Willems, beschikt over hoogwaardige esthetische kwaliteiten, onderscheidt zich door materiaalgebruik en ornamentiek en beschikt op onderdelen over een bijzondere samenhang tussen exterieur en interieur. Het gebouw is met name als streektypische uitwerking van een algemene architectuurstroming van nationaal belang.

Het gebouw is vanwege de situering van belang voor de ontwikkeling en het aanzien van Brunssum.

Het pand is wat betreft het noordelijke bouwvolume in redelijk tot hoge mate architectonisch gaaf bewaard gebleven en is van groot belang voor de visuele gaafheid van de bebouwde omgeving. Bovendien beschikt het pand over een hoge mate van architectuurhistorische, typologische en functionele zeldzaamheid.

Bij de ingang van het pand hangt in de gang de onderstaande gedenkplaat.

+	
TER HERINNERING AAN DE STICHTING VAN DIT GEBOUW ONDER HET BESTUUR VAN	
BASTIN F.N.	GEEST. ADV.
MR. SPAUWEN H.	VOORZ.
MEVR. LAUMEN S.G. DE KOK	
HENDRIKS J.H.	
HOOF v. J.H.	
KEULEN L.C.	
VELRAEDS P.H.	
BOERSEMA B.H.	
CORTENRAAD J.H.L.	SECR. PENN.
WILLEMS L.	ARCHITECT
PALMEN GEBR.	AANNEMERS
1934	

Prentbriefkaart met de Dorpstraat (oude Markt) in de jaren vijftig. Uiterst rechts het consultatiebureau van R.K. vereniging “Het Groene Kruis”, Kloosterstraat 17 Brunssum.

Bouwwerken naar het ontwerp van architect Willems in Brunssum

Architect Louis Willems heeft in zijn werkzame leven in de periode 1932 – 1971 in Brunssum tientallen woningen en bedrijfspanden ontworpen.

Een aantal panden, zoals de winkel en (was)machinefabriek “Victoria” Leers in de Kerkstraat / Schiffelerstraat (locatie AH) en het Groene Kruisgebouw aan de Prins Hendriklaan (locatie politiebureau), is inmiddels afgebroken.

De onderstaande opsomming van nog bestaande panden ontworpen door Willems is niet volledig, maar geeft wel een beeld van de veelzijdigheid in het architectonische oeuvre van Willems.

- Akerstraat 131, (1939).
- Akerstraat 133, (1939).
- Diepenbrockstraat 3, (1966).
- Doorvaartstraat 98-100, (1957).
- Essenstraat 6, (1957).
- Haefheidestraat 7^a.
- Hokkelenbergstraat 13, (1950).
- Kerkstraat 73.
- Kerkstraat 79.
- Koutenveld 18, (1967).
- Koutenveld 20, (1967).
- Kloosterstraat 17, (1934).
- Lindestraat 136, (1935).
- Lindestraat 138. (1934).
- Lindestraat 156, (1949).
- Maastrichterstraat 86, (1938).
- Pastoor Hagenstraat 26, (1936).
- Rumpenerstraat 2^b, (1949).

Bouwwerken naar het ontwerp van architect Willems buiten Brunssum

Buiten Brunssum, o.a. in Amstenrade, Munstergeleen en Schaesberg, heeft architect Willems ook een aantal panden ontworpen.

Verder is het interessant om te weten dat Louis de inmiddels afgebroken Bioscoop 'Plaza' in Hasselt (B) heeft ontworpen.

Dankwoord.

Dit artikel is grotendeels tot stand gekomen door een aantal gesprekken met mevr. C. Hendrixx-Willems en mevr. P. Willems, waarin zij mij geïnformeerd hebben over het werk van hun ouders Louis Willems en Malvine Willems-Somers. Daarvoor wil ik ze hartelijk danken.

Ik dank Mr. J. Daemen voor de informatie m.b.t. het gebouw van zijn advocatenkantoor (v/h het consultatiebureau van R.K. vereniging "Het Groene Kruis") en voor de foto's.

Bronnen.

Archief Gemeente Brunssum.

Mevr. C. Hendrixx – Willems en mevr. P. Willems, Brunssum 2009.

Mr. J. Daemen en de website Daemen Advocaten, 2009.

Oproep.

Zoals in het verhaal vermeldt is opsomming van de panden ontworpen door Willems is niet volledig. Mocht U nog informatie hebben over panden ontworpen door Willems neem dan contact op met Marcel Senden www.marcelsenden@cs.com of 045-5252784.

Foto: Woonhuis Lindestraat 136, ontworpen door Louis Willems. (Foto: fam. Willems).

Activiteiten

2^e Lustrum, tentoonstelling, zondag 7 juni.

De Heemkundevereniging Brunssum bestaat in 2009 alweer 10 jaar, en wel 10 succesvolle jaren. Op zondag 7 juni presenteren wij ons van 13 tot 17 uur, d.m.v. een tentoonstelling in het scoutinggebouw van Scouting Sint Franciscus aan de Fatima-rotonde aan de Dorpstraat nr. 18^d.

Open Monumentendag 2009, expositie, zondag 13 september.

Het thema van “Open Monumentendag 2009” is: “Op de Kaart” (Atlassen en landkaarten enz). In dit kader wordt op zondag 13 september van 13 tot 17 uur, in Gemeenschapshuis Concordia, Prins Hendriklaan nr. 386, een expositie gehouden waarin oude landkaarten enz. van Brunssum en omgeving te zien zijn.

Er zullen bij deze land-kaarten ook oude foto's van Brunssum vertoond worden.

Deze expositie wordt georganiseerd door de Heemkundevereniging Brunssum in samenwerking met de Stichting Bron van Brunsham.

Excursie Gangelt, zaterdag 26 september 2009.

De jaarlijkse excursie vindt dit jaar plaats op zaterdag 26 september en gaat naar Gangelt. We krijgen een rondleiding door de historische kern van Gangelt (een Karolingische Koningshof met kerk). De rondleiding begint om 14.00 uur bij het nieuwe raadhuis en duurt 1,5 tot 2 uur. De rondleiding wordt verzorgd door een Duitstalige gids. Het voordeel van een excursie in deze eeuwenoude stad, is de kleinschaligheid, waardoor er lopend geen grote afstanden afgelegd hoeven te worden.

**Bent u nog geen lid van de Heemkundevereniging Brunssum?
Meldt u dan aan bij het secretariaat.**

**Secretariaat Heemkundevereniging Brunssum,
p/a Schubertstraat 6, 6444 BB Brunssum,
Tel.: 045-5259107.
E-mail: secretaris@heemkundebrunssum.nl.**

✂

Ja, ik wil lid worden van de Heemkundevereniging Brunssum.

Laat mijn lidmaatschap ingaan per:

**1 juli ← Zet hier het door u gewenst jaartal.
1 januari ← “ “ “ “ “ “ “ “**

Ik meld mij aan als:

**Gewoon lid á €16,- per jaar.
Gezinslid á €5,- per jaar.
Juniorlid (jonger dan 18 jaar) á €5,- per jaar.**

Naam:.....

Voorletter(s)..... M / V

Adres.....

Postcode.....

Woonplaats.....

Telefoon.....

E-mail.....

A.u.b. opsturen naar of inleveren bij de secretaris.

BRUNSSUMSE GESCHIEDENISSEN

Heemkondevereniging Bron van Brunsham

DE VERKOOPADRESSEN ZIJN:

1. Boekhandel Rozeman Kerkstraat 35 Brunssum.
2. Boekhandel Readshop Kerkstraat 24 Brunssum.
3. Sigarenmag. 't Schwaamhoes Beekstraat 26 Schinveld.
4. Sigarenzaak Hermans Rumpenerstr. 5 Brunssum.
5. Bonbonnerie Jansen en Jansen / VVV Servicepunt, Kerkstraat 23 Brunssum.
6. Filiaal sigarenzaak Hermans Wijenweg 199A Treebeek.

Prijs €15.—